

Kommunstyrelsen

Avstämning av budget 2004 med anledning av nämnder- nas budget/verksamhetsplan

Kapitaltäckningsgaranti för Bangårdsposten (dnr 129-3819/2003)

Stadsledningskontorets förslag till beslut

Kommunstyrelsen beslutar följande (specifikation till beslutsklämmor, se stadsledningskontorets tjänsteutlåtande bilaga 2).

1. Nämnderna medges budgetjustering för ökade nettokostnader med 92,6 mnkr. Finansieringen sker ur *Central medelsreserv*. 2. Till kommunstyrelsens förfogande i 2004 års budget. Budgetjustering för kapitalkostnader regleras under *Finansförvaltningen*.
2. Stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden medges budgetjustering för ökade nettokostnader för prestationsförändringar med 201,1 mnkr. Medlen finansieras ur *Central medelsreserv*. 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar i 2004 års budget.
3. Stadsdelsnämnd Maria-Gamla stan medges budgetjustering för ökade kostnader med 3,3 mnkr för anhörigstöd för projektet Hornskroken/24-timmarscenter. Finansieringen sker genom att om disponera avsatta medel under *Kommunfullmäktige m.m.* i 2004 års budget.
4. Stadsbyggnadsnämnden medges budgetjustering för ökade kostnader med 15,0 mnkr för bostadsanpassningsbidrag. Finansieringen sker genom att ta i anspråk i tidigare bokslut avsatta medel.
5. Saluhallsstyrelsen medges budgetjustering för ökade investeringsutgifter med 5,0 mnkr. Finansieringen sker ur *Central medelsreserv*. 4. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda utgifter i 2004 års budget.
6. Nämndernas budgetar för 2004 justeras för ökade kostnader och intäkter med 5 075,4 mnkr med anledning av redovisade omslutningsförändringar. Stadsledningskontoret har korrigerat omslutningsförändringarna för stadsdelsnämnd Skarpnäck, stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden. För stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden avvaktas kommunfullmäktiges beslut om ändring av taxor, varefter redovisning får göras i tertialrapport 1 för 2004.

7. Övriga framställningar till kommunstyrelsen om budgetjustering avslås.
8. Bidrag till enskilda och kommunala anordnare av förskoleverksamhet med hög hyra utgår fr.o.m. år 2004 i enlighet med stadsledningskontorets tjänsteutlåtande i samband med avstämning av budget 2004.
9. Staden ställer ut en kapitaltäckningsgaranti för Bangårdsposten, ett av Stockholms stad helägt bolag, som utlovar att bolagets egna kapital vid varje tillfälle uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet.

Bosse Sundling
Stadsdirektör

Anders Carstorp
Budgetchef

Bilaga 1	Stadsledningskontorets kommentarer
Bilaga 2	Av nämnderna begärda och av stadsledningskontoret avstyrkta/tillstyrkta budgetjusteringar samt av nämnden redovisade omslutningsförändringar
Bilaga 3	Sammanfattande tabeller, resultatbudget, investeringsplan m.m.

Tjänsteutlåtandet med bilagor återfinns på budgetstabens hemsida
<http://info.stockholm.se/slk/budgetstaben/index.htm>

Avstämning av budget 2004 med anledning av nämndernas budget/verksamhetsplan

Sammanfattning	5
Ärendet	5
Inledning.....	5
Stadsledningskontorets granskning och avstämning	6
Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna	6
Ge alla barn och unga en bra start i livet.....	6
Barngruppernas storlek	6
Bidrag till förskolor med hög hyra.....	6
Uppnå kunskapsmålen inom grundskolan	7
Språklig utveckling	7
Statsbidraget för personalförstärkning	7
Barn med behov av särskilt stöd	7
Elevernas fysiska och psykiska hälsa.....	8
Det lokala kultur- och föreningslivets goda förutsättningar att utvecklas.....	8
Mötesplatser för ungdomar	8
Ökad livskvalitet för de äldre	9
Livskvaliteten för de boende inom heldygnsomsorg, korttidsboende och för hemtjänstmottagare.....	9
Förbättringar för personer med funktionshinder	9
Utjämning av LSS-kostnader	9
Satsningar på de mest utsatta	10
Rörliga team	10
Anhörigstöd till psykiskt funktionshindrade.....	10
Brottsförebyggande arbete och drogprevention	10
Individens inflytande och delaktighet inom socialtjänsten	11
Höjda egenavgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB), familjehem m.m.	12
Medarbetarna	12
Medarbetarnas delaktighet	12
Insatser för att minska sjukfrånvaron	12
Insatser för kompetensförsörjning.....	13
Arbete med att ta emot studerande från olika utbildningar	13
Bygga bostäder och utveckla Stockholm	13
Bostäder som alla kan efterfråga.....	13
Ett hållbart trafiksystem	14
Fler cyklister och ökad säkerhet för cyklister	14
Ren, välskött och framkomlig stad	14
Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad	15
Miljöavgifter	15

Miljöprogrammet	15
Agenda 21	15
Alternativa drivmedel	15
Bryta segregationen och fördjupa demokratin	16
Ökad integration.....	16
Minska behovet av ekonomiskt bistånd	16
Åtgärder för att öka sysselsättningsgraden och främja tillväxten	17
Stärka arbetskraftens ställning på arbetsmarknaden	17
Flyktingmottagande	17
Konsumentupplysning	18
Åtgärder för att utveckla kontakterna mellan staden och företagen	18
Stadsdelsförnyelsen.....	18
Utveckla medborgarnas möjligheter till insyn och deltagande i de demokratiska processerna	19
Jämställdhets- och mångfaldsplaner	20
Ta ansvar för ekonomin	20
Budgetjusteringar	20
Ökade nettokostnader.....	20
Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov	21
Central medelsreserv: 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar	21
Förväntad ekonomisk utveckling	21
Skatter och statsbidrag.....	21
LSS-avgift.....	21
Övrigt.....	21
Disposition av i tidigare bokslut avsatta medel	22
Disposition av eget kapital	22
Omslutningsförändringar	22
Resultatenheter.....	22
Omstrukturering av lokaler och utbyggnad	22
Investeringsplan	23
Kapitaltäckningsgaranti för Bangårdsposten	23
Övrig redovisning.....	23
Kvalitetsutveckling	23

Avstämning av budget 2004 med anledning av nämndernas budget/verksamhetsplan

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har beslutat om budget för 2004 för stadens nämnder samt inriktningsmål och prioriterade inriktningar inom fem områden. Stadsledningskontoret har granskat, analyserat och kommenterat hur nämnderna i sina verksamhetsplaner för 2004 avser att genomföra de prioriterade inriktningarna inom fastställd budget.

Nämnder som inte har redovisat planer och uppgifter i enlighet med stadsledningskontorets anvisningar för nämndernas arbete med nämndens budget/verksamhetsplan uppmanas att återkomma i tertiärrapport 1.

Stadsledningskontoret tillstyrker att nämnderna medges budgetjusteringar för ökade nettokostnader om 308,7 mnkr. De ökade nettokostnaderna beror i huvudsak på prestationsförändringar. Därutöver har nämndernas budgetar justerats med 5 075,4 mnkr enligt av nämnderna redovisade omslutningsökningar. Budgetjusteringarna framgår av bilaga 2.

Nämnderna har fastställt verksamhetsspecifika inriktningsmål och generella åtaganden utifrån kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar.

Ärendet

Ärendet har beretts av ekonomiavdelningens budgetstab, finansavdelningen och personalpolitiska avdelningen inom stadsledningskontoret.

Inledning

Kommunfullmäktige har i budget för 2004 fastställt övergripande inriktningsmål inom fem prioriterade områden för hela staden. För varje inriktningsmål har ett antal prioriterade inriktningar fastslagits. Kommunfullmäktiges övergripande mål skall vara styrande för stadens alla verksamheter och förtydligas i nämndernas verksamhetsplaner genom verksamhetsspecifika inriktningsmål och generella åtaganden. De verksamhetsspecifika inriktningsmålen och generella åtagandena skall formuleras så att de rymmer inom fastställd budget och inte kommer i konflikt med budgethållningen. Uppföljningen omfattar både ekonomins och verksamheternas utveckling och inriktas mot kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar.

Nämnderna skall ha en god ekonomistyrning och budgethållning. Detta innebär ett kontinuerligt arbete med att effektivisera, förbättra och utveckla verksamheterna för såväl ekonomi som kvalitet. Vid en eventuell negativ utveckling skall nämnderna snabbt och konsekvent besluta om erforderliga åtgärder. Redovisningen av resultat i förhållande till uppsatta mål, analyser och kommentarer skall förbättras och utvecklas i den kontinuerliga uppföljningen av verksamheterna.

Stadsledningskontorets granskning och avstämning

Stadsledningskontoret har granskat, analyserat och kommenterat hur nämnderna i sina verksamhetsplaner för 2004 inom fastställd budget avser att genomföra de prioriterade inriktningarna inom de fem områdena. Stadsledningskontoret har därefter gjort avstämning av stadens budget med anledning av nämndernas verksamhetsplaner för 2004. Avstämningen och kommentarerna skall redovisas för kommunstyrelsen.

Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna

Ge alla barn och unga en bra start i livet

Barngruppernas storlek

Samtliga stadsdelsnämnder har i sina verksamhetsplaner tagit upp frågan om att minska barngruppernas storlek i förskolan och flera har formulerat inriktningsmål/generella åtaganden om att minska barngrupperna. Några stadsdelsnämnder har som inriktningsmål/generella åtaganden ett högsta antal barn i genomsnitt per barngrupp. Flera stadsdelsnämnder lyfter fram svårigheten att rymma kostnaderna för ytterligare minskade barngruppsstorlekar inom budget. För vissa av nämnderna resulterar detta i att målet för år 2004 blir att inte öka gruppstorlekarna.

Flertalet stadsdelsnämnder redovisar ett ökat antal barn i befolkningen och av den anledningen ett ökat behov av platser i förskoleverksamhet för att uppfylla barnomsorgsgarantin.

Tillgång till ändamålsenliga lokaler och rekrytering av personal är frågor som är väsentliga för möjligheten att minska barngruppernas storlek. Flera stadsdelsnämnder tar, ofta i samarbete med förskolecheferna, fram långsiktiga planer för hur minskningen av antalet barn i grupperna skall genomföras.

Flertalet stadsdelsnämnder redovisar pågående och planerad utbyggnad av nya avdelningar och förskolor, bl.a. övervägs möjligheten att anpassa lokalbeståndet för flexibel användning av olika verksamheter. Lokaler för grundskola och skolbarnsomsorg byggs om till förskola. Även paviljonger, om- och tillbyggnader vid befintliga förskolor är aktuella.

Bidrag till förskolor med hög hyra

I samband med kommunfullmäktiges beslut om internprissättning av vissa verksamhetslokaler (utl.1997:254), beslutades att kommunstyrelsen under en övergångstid skulle stödja förskoleverksamhet i enskild regi ekonomiskt i de fall de har en hög hyra. Bidraget utformades så att ersättning utgick för hyran över en viss nivå. Nivån, som fastslogs till 1 550 kr per kvm, har därefter justerats med förändringen i konsumentprisindex (KPI) och uppgår år 2003 till 1 644 kr per kvm. Under år 2003 har på samma villkor även fördelats medel till kommunala förskoleverksamheter med hög hyra via stadsdelsnämnderna.

För att skapa incitament för anordnarna av förskoleverksamhet att hålla nere hyran föreslår stadsledningskontoret att en viss självfinansiering av de höga hyresnivåerna införs. Bidrag till hög hyra föreslås därför utgå med 75 % över

fastställd nivå. Nivån för 2004 föreslås vara oförändrad jämfört med 2003, dvs. 1 644 kr per kvm. Därefter skall nivån årligen justeras med förändringen i KPI där oktober 2003 är basmånad och 1 644 kr per kvm är basnivå.

Hyra per kvm är ett tydligt mått. Den totala kostnaden för lokaler kan dock variera beroende på vad som ingår i hyran. Stadsledningskontoret skall därför ta fram anvisningar för hur den totala lokalkostnaden, genom schablonberäkning, kan likställas för olika hyreskontrakt.

Uppnå kunskapsmålen inom grundskolan

Stadsdelsnämnderna redovisar i sina verksamhetsplaner hur de kommer att arbeta för att öka andelen elever som uppnår kunskapsmålen. Stadsdelsnämndernas skolenheter kommer i sina lokala verksamhetsplaner för 2004 att upprätta åtgärdsplaner med arbetssätt för att tillgodose att kunskapsmålen uppnås. Åtgärder som nämnderna anger för att uppnå kunskapsmålen är t.ex. små undervisningsgrupper, handledning av specialpedagoger, uppföljning och utvärdering av elevernas individuella åtgärdsplaner, föräldramedverkan, aktiva elevvårdsteam, läsutvecklingsprojekt samt olika former av läxhjälp och lov-verksamheter.

Nämnderna anger att ett sätt att höja elevernas kunskapsnivå är att öka elevernas delaktighet och inflytande. Ökat inflytande och delaktighet bidrar till ökad kvalitet i lärandet, demokratisk insikt och förtrogenhet, studieglädje och motivation. Nämnderna redovisar många exempel på hur detta skall genomföras.

Språklig utveckling

Stadsdelsnämnderna betonar i sina verksamhetsplaner vikten av språkutveckling för barn och elevers lärande. Nämnderna arbetar målmedvetet genom att med olika insatser förbättra språkutvecklingen. Individuella handlingsplaner upprättas, vilka kontinuerligt följs upp och utvärderas. Nämnderna anger att förutom individuella handlingsplaner är det viktigt att medarbetarna har behörig kompetens. Satsningar görs på fortbildningar av medarbetarna för att därigenom bättre fördjupa kunskaperna i ”andra-språks”-utveckling och språkutvecklande arbetssätt.

Statsbidraget för personalförstärkning

Stadsdelsnämnderna kommer under våren 2004 att fortsätta inventera och analysera elevernas kunskapsnivå och därefter upprätta en åtgärdsplan för att tillgodose att de elever som behöver insatser får dessa inför läsåret 2004/2005. I nämndernas inventering och analys tas bl.a. hänsyn till resultat i nationella prov, elevernas individuella handlingsplaner samt uppföljningsinstrument som t.ex. läsutvecklingsschema (LUS). Många nämnder avser att fördela resurserna till skolenheterna efter socioekonomiska variabler eller efter samråd med rektorerna till de skolenheter där behoven är som störst.

Barn med behov av särskilt stöd

Stadsdelsnämnderna anger i sina verksamhetsplaner att det är viktigt för att uppnå kunskapsmålen att barn med behov av särskilt stöd identifieras tidigt och att åtgärder vidtas. Nämnderna har olika organisation och arbetssätt för att

tillse att barn med behov av särskilt stöd erhåller de insatser som behövs för att uppnå kunskapsmålen. Vid bedömningen av ett barns behov skall nämnderna samverka med andra intressenter. Det gäller såväl internt inom nämnden som andra myndigheter t.ex. landstinget.

Elevernas fysiska och psykiska hälsa

Nämnderna anger i sina verksamhetsplaner att skolans arbetsmiljö skall präglas av trygghet för att ge förutsättning för välbefinnande och lärande. Skolenheterna har åtaganden för trygghet med tillhörande arbetssätt. Stadsdelsnämnderna betonar vikten av att ingen mobbning eller kränkande särbehandling skall ske på skolorna. Antimobbningsprogram med handlingsplaner har upprättats. Flertalet stadsdelsnämnder har även resurser i form av kamratstödare i skolorna.

Nämnderna försöker med olika medel att stimulera eleverna till fysiska aktiviteter under skoldagen. Nämnderna kommer under året att vidareutveckla arbetet med att öka elevernas fysiska aktivitet.

Det lokala kultur- och föreningslivets goda förutsättningar att utvecklas

Flertalet stadsdelsnämnder prioriterar kulturarrangemang för barn och ungdomar som inte nås av det kulturutbud som finns i dag. Flera nämnder prioriterar även arrangemang för äldre och funktionshindrade.

Det är viktigt för stadsdelsförvaltningarna att bilda nätverk och ha en bred samverkan med övriga aktörer, bl.a. kulturförvaltningen, Kulturskolan och lokala intressenter och utövare. Mötesplatser i form av bl.a. kulturcaféer för diskussioner och planering av stadens kulturliv kommer att finnas. Nya föreningar ges stöd och information.

Flera stadsdelsnämnder upprättar förteckningar över det kultur- och föreningsutbud som finns i stadsdelsområdet, några publicerar månatliga nyhetsbrev över arrangemang. Även förteckningar över tillgängliga föreningslokaler publiceras på flera av stadsdelsnämndernas hemsidor.

Vid planering av nya bostadsområden inom staden bevakar stadsdelsnämnderna att lokaler för kultur, föreningar och bibliotek etc. inryms. Det satsas även på att göra de föreningslokaler och kulturhus som redan finns i staden till attraktiva och tillgängliga mötesplatser.

Mötesplatser för ungdomar

Samtliga stadsdelsnämnder redovisar att det finns mötesplatser för ungdomar. Dessa mötesplatser är t.ex. fritidsgårdar, parklekar och caféverksamheter, som i vissa fall även kombineras med läxhjälp. Något som betonas av flera stadsdelsnämnder är de verksamheter som särskilt riktar sig till flickor.

De flesta stadsdelsnämnder har planer för utveckling av befintliga mötesplatser och skapande av nya. Inom kulturnämnden pågår en utredning om ungdomars mötesplatser, som kommer att ge stadsdelsnämnderna information som är användbar i utvecklingsarbetet. Stadsdelsnämnderna anser att det är

viktigt att planering och utveckling av verksamheterna sker i dialog med berörda ungdomar och att deras möjligheter till aktivt deltagande i planeringen utvecklas. Samarbete är också något som många stadsdelsnämnder vill utveckla, dels mellan alla de verksamheter inom stadsdelsområdet som vänder sig till ungdomar, dels med närliggande stadsdelsnämnder.

Ökad livskvalitet för de äldre

Livskvaliteten för de boende inom heldygnsomsorg, korttidsboende och för hemtjänstmottagare

Flertalet stadsdelsnämnder framhåller att det är viktigt för känslan av livskvalitet för de äldre att kunna påverka innehållet i sin vardag. Många stadsdelsnämnder anger att de arbetar med kontaktmannaskap. Den enskilde och/eller anhöriga får genom kontaktpersonen en kanal genom vilken synpunkter lätt kan framföras. Kontaktpersonen, som har särskilt ansvar för den enskilde, upprättar tillsammans med den enskilde och/eller dess anhöriga en arbetsplan som ligger till grund för det dagliga arbetet. Det dagliga livet skall också innebära en meningsfull tillvaro med t.ex. social gemenskap, utevistelser eller aktiviteter av olika slag. Detta gäller såväl dagverksamheter inom den öppna hemtjänsten som aktiviteter för personer inom särskilda boendeformer. Här kan frivilligorganisationerna spela en stor roll.

Ytterligare en faktor för känslan av livskvalitet är möjligheten att kunna bo kvar hemma även om vård- och omsorgsbehovet är stort.

I stort sett samtliga stadsdelsnämnder anger att de genom kompetensfonden skall ge anställda som saknar grundutbildning möjlighet att utbilda sig till vårdbiträden. Ytterligare projekt som nämns är t.ex. satsning på kompetenshöjning för de som arbetar med dementa, kurser i vårdsvenska för omvårdnadspersonal och utbildning i dokumentation.

Förbättringar för personer med funktionshinder

Utjämning av LSS-kostnader

Regeringen föreslår i propositionen (2002/03:151) att ett kostnadsutjämnings-system för verksamhet enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) skall införas fr.o.m. den 1 mars 2004. Riksdagen förväntas fatta beslut om kostnadsutjämningsystemet före årsskiftet 2003/2004. Utjämningsystemet för LSS-kostnader ingår inte i det ordinarie utjämnings-systemet för kommuner och landsting. Regeringen föreslår att utjämnings-systemet införs successivt fr.o.m. 2004 t.o.m. 2008. Den högsta avgiften som en kommun skall betala till systemet uppgår till 250 kr per invånare under 2004 och det högsta bidraget till 270 kr per invånare.

Förslaget innebär att det är den kommun där den funktionshindrade är folkbokförd, som har verksamhets- och kostnadsansvar för personer med insatser enligt LSS. Förslaget omfattar all LSS-verksamhet för personkretsar 1, 2 och 3 inkl. de första 20 timmarna av assistansersättningen. Uppgifterna om boendekommunen bygger på den statistik som kommunerna lämnar till socialstyrelsen den 1 oktober varje år. Utjämningen 2004 beräknas utifrån 2002 års statistik och utjämningen 2005 utifrån 2003 års statistik. Staden har ca 270

personer som berörs av avtal med andra kommuner. För stadsdelsnämnderna och socialtjänstnämnden innebär förslaget på sikt minskade kostnader för köp av platser i andra kommuner.

Enligt den preliminära beräkningen från Statistiska centralbyrån kommer staden att få betala en avgift om 250 kr per invånare, totalt 189,9 mnkr till utjämningsystemet under 2004. Efter att hänsyn tagits till avvecklandet av den mellankommunala kostnadsutjämnningen för omsorgsverksamheten om 105,7 mnkr, blir den totala kostnadseffekten för staden ökade kostnader med 84,2 mnkr. Stadens kostnader för köp av platser i andra kommuner kommer inte att minska beroende på att staden även under 2004 har kostnads- och verksamhetsansvaret för personer folkbokförda i andra kommuner.

Satsningar på de mest utsatta

Rörliga team

I Central medelsreserv har 10,0 mnkr reserverats för rörliga team. Medlen skall användas till uppsökande verksamhet för psykiskt funktionshindrade och insatser för att förhindra vräkning. Medel har fördelats efter en bedömning av nämndernas underlag. Socialtjänstnämnden skall under året följa upp projektet.

Anhörigstöd till psykiskt funktionshindrade

Flera stadsdelsnämnder redovisar att de bedriver olika former av gruppverksamheter som riktar sig till anhöriga till psykiskt funktionshindrade. Gruppverksamheten drivs ofta i samarbete med psykiatrimottagningarna. Grupperna bygger på kamratstöd och informationsutbyte. Stadsdelsnämnderna arbetar främst med anhörigstöd till barn och ungdomar, vilkas föräldrar har psykiska problem och/eller drogproblem. För de barn som behöver särskilt stöd erbjuds samtalsgrupper, kontaktfamilj eller kontaktperson.

Några stadsdelsnämnder samarbetar med intresseorganisationer för att på ett bättre sätt stödja anhöriga till psykiskt funktionshindrade. Stadsdelsnämnderna påpekar dessutom att projekten personligt ombud och rörliga team är viktiga i arbetet med att stödja och vägleda anhöriga. Staden har erhållit statsbidrag för totalt 26 personliga ombud. Staden har vissa merkostnader för denna verksamhet i form av lokal- och administrationskostnader. Socialtjänstnämnden skall under året följa upp projektet.

Brottsförebyggande arbete och drogprevention

Lokala handlingsplaner mot drogmissbruk finns eller skall tas fram i några stadsdelsnämnder. Samarbete mellan skola, polis, ungdomsmottagning, mödra- och barnavårdscentraler och förskoleverksamhet nämns i verksamhetsplanerna som möjliga utvecklingsområden. Preventionscentrum Stockholm (Precens) har introducerat riskreduceringsprogrammet Prime for Life i gymnasieskolan och i föräldragrupper. Programmet är en vidareutveckling av den traditionella ANT-undervisningen som bygger på diskussioner och samtal med föräldrar och elever. Stadsdelsnämnderna påpekar dessutom att stadsdelsnämndernas drogsamordnare är viktiga för det långsiktiga arbetet mot droger. Samordnaren skall vara en koordinerande länk mellan skola, fritid och

socialtjänst. Arbetet skall på sikt nå alla ungdomar och invånare i respektive stadsdelsnämndsområde.

Tillsyn av folköls- och tobaksförsäljning till unga ingår i det förebyggande arbetet, bl.a. skall provköp hos näringsställen genomföras. Några stadsdelsnämnder har fältassistenter, vilket innebär ökad vuxentäthet under kvällstid och helger. Fältassistenterna utgör dessutom en förstärkning till annan personal i det uppsökande och drogförebyggande arbetet.

En viktig fråga är enligt stadsdelsnämnderna att förändra attityder bland unga och vuxna till alkohol och droger. Kampanjer mot langning och Precens informationskampanj om ungdomars drogvvanor till alla föräldrar som har barn i åldrarna 13-17 år nämns som fortsatt angelägna område. Vidare skall attraktiva drogfria aktiviteter erbjudas ungdomar.

Några exempel på metoder i arbetet med unga lagöverträdare är ungdomstjänst, konsekvensprogrammet och medling.

Stödcentrum för unga brottsoffer startade 1999. Verksamheten drivs i samarbete mellan polisen och socialtjänstnämnden och finns på tre ställen i Stockholm, vid Ungdomsroteln inom City polismästardistrikt samt vid närpolisstationerna i Skärholmen och Vällingby. De unga brottsoffren erbjuds stödsamtal liksom stöd från frivilliga juridikstuderande som följer brottsoffret och hans/hennes familj från polisanmälan till avslutad rättegång.

Även kvinnofridsfrågor och familjevåld lyfts fram i nämndernas redovisning och att arbetet måste fortsätta med att hitta lämpliga samarbetsformer mellan olika organisationer och myndigheter. Några stadsdelsnämnder har formulerat lokala brottsförebyggande program och handlingsplaner.

Individens inflytande och delaktighet inom socialtjänsten

Stadsdelsnämnderna har i sina verksamhetsplaner angivit att det är genom utredningsprocessen och vid utformandet av biståndet som utrymme skapas för inflytande och delaktighet inom socialtjänsten. De flesta stadsdelsnämnder har formulerat generella åtaganden som kan kopplas till kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål för verksamheten. Några stadsdelsnämnder arbetar utifrån specifika metoder i syfte att öka individens inflytande och delaktighet. Ett exempel är ASI (Addictions Severity Index) som är en särskild utredningsmetod där den enskilde själv får definiera sina problemområden och uppskatta tyngden av dessa. Andra exempel på arbetsmetoder är MST (Multi Systemic Therapy) och PMT (Parent Management Training) som används för att involvera föräldrarna i arbetet med att stödja barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt. Stadsdelsnämnderna visar även på mindre resurskrävande arbetsmetoder som t.ex. lösningsfokuserat arbete. Denna metod syftar till att skapa större delaktighet hos individen och ett bättre tillvaratagande av individens och dennes nätverks egna resurser.

Vanligt förekommande arbetsmetoder för uppföljning är fokusgrupper och brukarenkäter. Förslagslådor och brukarråd är vanliga i den öppna vården.

Höjda egenavgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB), familjehem m.m.

I särskilt ärende Förslag till reviderade riktlinjer för egenavgifter för vuxna i hem för vård eller boende (HVB), familjehem m.m. (dnr 325-2794/2003) föreslår socialtjänstnämnden en höjning av egenavgifterna. Ärendet har ännu ej behandlats av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige. Under förutsättning av kommunfullmäktiges beslut, föreslår stadsledningskontoret att stadsdelsnämndernas budgetar justeras med sammanlagt 2,0 mnkr för ökade intäkter 2004. Budgetjustering och fördelning per stadsdelsnämnd sker i detta ärende.

Medarbetarna

Medarbetarnas delaktighet

Nämnderna beskriver i verksamhetsplanerna planerade insatser för att öka medarbetarnas möjlighet till delaktighet. Mycket av arbetet planeras ske genom de samverkansformer som de lokala samverkansavtalen erbjuder eller genom olika insatser för att utveckla dessa.

Flera nämnder betonar nödvändigheten av ökad delaktighet och inflytande när det gäller verksamhetsplaneringens olika faser. Arbeta för att öka kunskap och information om planeringsprocessen hos såväl medarbetare som chefer anges också som ett sätt att möjliggöra ökat inflytande.

Stadsledningskontoret anser att många av de insatser som nämnderna anger följer traditionella och i stadens organisation etablerade samverkansmodeller. Kontoret kommer att på olika sätt aktivt medverka till att skapa möjlighet och intresse hos nämnderna att pröva nya, mindre traditionella former för delaktighet, samverkan och aktiv medverkan från medarbetarna.

Insatser för att minska sjukfrånvaron

Nämnderna beskriver inför 2004 fortsatt arbete för att påverka sjukfrånvaron. Många av facknämnderna har relativt låg sjukfrånvaro och där handlar arbetet om att bibehålla dessa nivåer. Arbeta för att skapa god arbetsmiljö, olika friskvårdssatsningar och utbildning till både chefer och medarbetare återfinns bland insatserna hos både fack- och stadsdelsnämnder. Många nämnder kommer att utbilda fler hälsocoacher eller inspiratörer. Efter att nämnderna i flera år prioriterat insatser för långtidssjukskrivna, anger flera nämnder att de under kommande år skall satsa på tidiga insatser och ytterligare systematisera arbetet även i förhållande till korttidssjukskrivna.

Nämnderna kommer också att fortsätta utvecklingen för att stärka samverkan med Försäkringskassan. Framför allt avseende rehabilitering i olika former och för att få medarbetare åter i arbete eller för att på annat sätt komma vidare från långa sjukskrivningsperioder.

Många nämnder kommer också att arbeta vidare med att utveckla arbetstider och arbetsformer som ett led i att skapa attraktiva och hälsosamma arbetsplatser.

Insatser för kompetensförsörjning

Nämnderna har redovisat uppgifter om rekryteringsbehov, personalöverskott och strategisk planering för att hantera kompetensförsörjning på kort och lång sikt. Redovisningarna har mycket skiftande kvalitet framför allt när det gäller de långsiktiga, mer strategiska övervägandena.

Totalt sett förväntas en ökning av personalöverskottet samtidigt som rekryteringsbehoven framför allt inom vård och omsorg, bedöms kvarstå. Budgetläget gör att stadsdelsnämnder med förväntade personalöverskott ser svårigheter att behålla medarbetare trots att de kan se ett kommande rekryteringsbehov.

Försörjningsläget förväntas bli olika för stadsdelsnämnderna och stadsledningskontoret bedömer att stadsövergripande satsningar kan behövas för att omfördela personal från stadsdelsnämnder med personalöverskott till nämnder med rekryteringsbehov. Stadsledningskontoret kommer att göra en detaljerad genomgång och analys av inlämnat material.

Många nämnder beskriver en situation där andelen pensionsavgångar ökar de närmaste åren. Mot den bakgrunden kommer flera nämnder att satsa på olika typer av generationsväxlingsprojekt.

Många nämnder planerar fortsatt arbete för att öka arbetsplatsernas attraktivitet. Satsningarna som planeras sammanfaller ofta med de som även gäller för att minska sjukfrånvaron.

I stort sett samtliga nämnder anger att de avser söka medel ur kompetensfonden för olika typer av utvecklingsinsatser. Fonden uppfattas som en välkommen och viktig möjlighet att utveckla och pröva lösningar inom en mängd områden. Stadsledningskontoret kommer att följa utvecklingen av detta arbete.

Arbete med att ta emot studerande från olika utbildningar

Nämnderna har redovisat hur de planerar arbeta med mottagande av studerande från olika utbildningar. De flesta nämnder ser mottagandet av studerande som ett viktigt led i marknadsföringen av stadens olika arbetsplatser och som en väg att nå möjliga framtida medarbetare. Några nämnder anger att de arbetar utifrån en medveten, övergripande planering och många har också utbildade handledare till de studerande.

Bygga bostäder och utveckla Stockholm

Bostäder som alla kan efterfråga

För att komma tillrätta med bostadsbristen har kommunfullmäktige ett mål om att 20 000 (20K) bostadslägenheter skall påbörjas under perioden 2003-2006. Arbetet sker genom samarbete mellan stadsledningskontoret, stadsbyggnadskontoret, gatu- och fastighetskontoret samt miljöförvaltningen.

Det inledande arbetet har fokus på att identifiera bostadsprojekt som kan påbörjas inom perioden 2003-2006. Inom ramen för detta arbete har en genom-

gång gjorts av stadens totala ”projektportfölj”. Den inledande identifieringsfasen beräknas vara färdig under andra kvartalet 2004. Den s.k. 20K-listan bör då innehålla projekt som omfattar minst 22 000 lägenheter som bedöms som sannolika att kunna starta under perioden. En viss säkerhetsmarginal krävs för att projekt senare kan komma att utgå under beslutsprocessen. När 20K-listan är fastställd inriktas det fortsatta arbetet på att prioritera och följa upp tidsplaner för dessa projekt.

Vantörs stadsdelsnämnd redovisar att de under året skall pröva nya former för dialog med medborgarna i samverkan med gatu- och fastighetsnämnden och stadsbyggnadsnämnden för att bidra till måluppfyllelsen.

Ett hållbart trafiksystem

Arbetet med att förbättra Stockholms trafiksystem fortsätter. Det gäller både vägutbyggnad och utveckling av kollektivtrafiken. Under hösten 2004 tas Södra Länken i bruk. Arbetet med Norra Länken, E18s utbyggnad m.m. fortgår. Det enskilt viktigaste projektet är att snabbt finna en finansieringslösning för Mälartunneln/Citybanan.

Fler cyklister och ökad säkerhet för cyklister

Genomförandet av cykelprojektet fortgår. Under 2004 påbörjar gatu- och fastighetsnämnden arbete med utveckling av cykelbanor och cykelstråk längs tre prioriterade cykelstråk i innerstaden. Miljö- och säkerhetsanpassning görs av cykelvägar i ytterstaden.

Cykelvägvisning kommer att utvecklas i söderort för att vara klar till Södra länkens öppnande. Lokal vägskyltning utvecklas i några områden. Vidare sker upprustning och komplettering av cykelparkeringar i inner- och ytterstaden.

Gatu- och fastighetsnämnden kommer under 2004 att låta Cykelfrämjandet genomföra cykelvägsanalyser av centrala stadsdelar i staden.

Några stadsdelsnämnder anger att de avser att verka för ökad tillgänglighet och säkerhet på gång- och cykelvägar. I sammanhanget nämns behov av dialog med Vägverket liksom med gatu- och fastighetsnämnden.

Ren, välskött och framkomlig stad

Stadsdelsnämnderna redovisar i verksamhetsplanerna generella åtaganden avseende målet att staden skall vara ren och välskött med god framkomlighet.

Flera stadsdelsnämnder avser att utöka samverkan med brukare och större hänsyn kommer att tas till synpunkter och klagomål. Brukarmedverkansavtal kommer att utvecklas, där enskilda eller föreningar åtar sig skötsel av områden i närmiljön. I flera stadsdelsnämnder kommer städdagar att genomföras i samverkan med lokala föreningar. Avsikten är dels att få renare kvarter på kort sikt, dels att förebygga nedsmutsning på längre sikt. Några stadsdelsnämnder avser att följa upp sina åtaganden inom detta område genom att mäta brukarnas tillfredsställelse.

Flera nämnder avser att utveckla formerna för uppföljning av entreprenörernas arbete. Uppföljning skall ske genom entreprenörernas system för egenkontroll, nämndernas inspektioner och regelbundna möten.

Flertalet stadsdelsnämnder anger att de avser att utveckla arbetet med att motverka och sanera klotter. Samverkan skall ske med andra stadsdelsnämnder, fastighetsägare och polis. Några nämnder betonar satsningar på förebyggande arbete i skolor.

Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad

Miljöavgifter

Ett genomförandekansli med uppgift att planera, genomföra, utvärdera och kommunicera information kring försöket med miljöavgifter har inrättats. En kommunikationsstrategi och informationsmaterial skall tas fram. Regeringen som förbereder lagstiftningen har tillsatt en förhandlingsman med uppgift att i samråd med staden och andra berörda ta fram ett förslag till hantering av det fortsatta arbetet med försöket. Genomförandekansliet arbetar med att analysera effekterna av förslaget, behovet av infrastrukturåtgärder och åtgärder inom kollektivtrafiken. Arbetet med att förbereda upphandling av avgiftssystem har påbörjats.

Miljöprogrammet

Kommunfullmäktige har under 2003 antagit ett miljöprogram för Stockholms stad som skall vara styrande för nämndernas miljöarbete. Flertalet nämnder arbetar med att minska sin verksamhets miljöbelastning med utgångspunkt i miljöprogrammets mål. Många goda exempel finns också där miljöarbetet är en tydlig del av det integrerade ledningssystemet, ILS, genom att nämnderna i sina verksamhetsplaner har antagit generella åtaganden för nämndens miljöarbete.

Agenda 21

Samtliga stadsdelsnämnder redovisar i sina verksamhetsplaner att de under året kommer att prioritera Agenda 21-frågorna. Flera stadsdelsnämnder integrerar Agenda 21-arbetet med exempelvis konsumentfrågor, energirådgivning och integrationsfrågor. Miljö- och hälsoskyddsnämnden kommer att stödja stadsdelsnämndernas arbete med Agenda 21 genom att bidra med relevanta kunskaper, data och metoder för arbetet.

Alternativa drivmedel

Flera nämnder anger att de kommer att verka för att höja andelen alternativa drivmedel som används i miljöfordonen, att vid nyanskaffning prioritera miljöbilar och att uppmuntra medarbetare och medborgare att välja cykel eller kollektiva färdmedel i stället för bil. Miljö- och hälsoskyddsnämnden anger att de under året kommer att följa upp hur stor andel av nämndernas drivmedelsförbrukning som är alternativa drivmedel.

Bryta segregationen och fördjupa demokratin

Ökad integration

Ett av de bästa sätten att komma in i samhällgemenskapen och uppnå ökad integration är att individer får ett eget arbete. Flertalet stadsdelsnämnder redovisar hur de arbetar för att höja förvärvsfrekvensen. Arbetet sker i många olika former t.ex. genom eget metodutvecklingsarbete, samarbetsprojekt mellan stadsdelsnämnder eller genom samarbete med Stockholm Matchning och Jobbcentrum i Skärholmen. Några stadsdelsnämnder kommer att söka medel ur kompetensfonden till projekt med syfte att hjälpa fler individer som uppbär ekonomiskt bistånd till ett eget arbete. Integrationsnämnden genomför olika arbetsmarknadsinriktade aktiviteter för att öka självförsörjningsgraden bland nyanlända flyktingar.

Flertalet stadsdelsnämnder anger språket och möjligheten att kommunicera som en viktig förutsättning för integration. Många stadsdelsnämnder arbetar också med barns språkutveckling i olika former. Rinkeby stadsdelsnämnd planerar att ge alla arbetslag stöd att utveckla arbetssätt kring barns språkutveckling. I Nytorpsskolan inom Enskede-Årsta stadsdelsnämndsområde pågår ett projekt i samarbete med Lärarhögskolan och personalen skall genomgå en 10-poängs utbildning för att öka kunskapen om språkinlärning hos barn med annat modersmål än svenska och vilka kulturella överväganden detta kan innebära.

För att förebygga och förhindra främlingsfientlighet arbetar några stadsdelsnämnder med att skapa mötesplatser och aktiviteter där ungdomar med olika ursprung kan träffas och umgås på ett naturligt sätt.

Minska behovet av ekonomiskt bistånd

Staden har som mål att från 1999 till 2004 halvera antalet personer med behov av ekonomiskt bistånd. Flertalet stadsdelsnämnder redovisar att minskningen av antalet bidragstagare avtagit och några har sett eller förutser snarare en ökning för 2004.

Stadsdelsnämnderna redovisar olika metoder för att minska antalet bidragstagare. Genomgående är arbetet med att finna individuella lösningar. Östermalms stadsdelsnämnd betonar stärkt samverkan mellan handläggning av ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder. Offentlig skyddad anställning, praktikplatser och arbetsträning lyfts som åtgärder av stadsdelsnämnd Katarina-Sofia. Flera nämnder uppger att de arbetar med att förkorta bidragstider. Samverkan med Landstinget, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen anges som viktig. Några stadsdelsnämnder betonar vikten av samverkan avseende individuellt anpassad rehabilitering av långvariga bidragstagare. I något fall planeras samverkansprojekt mellan stadsdelsnämnder. Några nämnder redovisar att de avser att arbeta med metodutveckling respektive förändra handlägningsrutiner för att åstadkomma effektivisering och kostnadsreducering.

Åtgärder för att öka sysselsättningsgraden och främja tillväxten

Staden kan främst påverka sysselsättningen när det gäller rekrytering av personal till stadens egna verksamheter. För att klara framtida personalförsörjning måste staden skapa attraktiva arbetsplatser där utmaningar i arbetet kompletteras med en medveten och långsiktig kompetensförsörjning. Stockholm Matchning har bl.a. medverkat i att rekrytera parkeringsvakter till gatu- och fastighetsnämnden.

Kompetensfonden kommer att samarbeta med arbetsmarknads- och integrationsberedningen, näringslivsnämnden, utbildningsnämnden, länsarbetsnämnden och näringslivet kring dessa frågor. Kompetensfonden kommer under en övergångsperiod att stödja olika arbetsmarknadsprojekt. Projekten syftar till att bidra till att personer med ekonomiskt bistånd och nyanlända invandrare snabbare skall komma ut på arbetsmarknaden.

Kompetensfonden kommer vidare att analysera vilka hinder som finns hos företagen att anställa den grupp som i dag står utanför arbetsmarknaden. Det är bl.a. stora invandrargrupper, ungdomar 18-21 år och den grupp som uppbär ekonomiskt bistånd.

Stärka arbetskraftens ställning på arbetsmarknaden

Många stadsdelsnämnder arbetar med att stärka arbetskraftens ställning genom kompetensutveckling. Den 1 januari 2003 infördes ett nytt rekryteringsbidrag vid vuxenstudier. Målgrupper är personer med kort utbildning som är eller riskerar att bli arbetslösa eller som på grund av funktionshinder behöver mer tid för studierna.

För 2004 har studerande i Stockholms stad preliminärt tilldelats 75 mnkr i rekryteringsbidrag från staten, vilket motsvarar drygt 1 000 heltidsstuderande, att fördela via centrala studiestödsnämnden. Utbildningsnämnden kommer att genomföra uppsökande rekrytering i samarbete med fem stadsdelsnämnder. Berörda stadsdelsnämnder har anställt studie- och yrkesvägledare som särskilt skall arbeta med rekryteringsbidraget.

Farsta stadsdelsnämnd har i samarbete med bl.a. utbildningsnämnden deltagit i ett Equalprojekt, Resursutbyte. Syftet är att förkorta tiden mellan permanent uppehållstillstånd och arbete för invandrare. En modell har utarbetats för arbetsplatsförlagd introduktion i för- och grundskolor i Farsta stadsdelsnämnd under ett läsår.

Andra kompetenshöjande insatser som nämns är arbetstränings- och sysselsättningsplatser, praktik- och arbetssökarverksamheter av olika slag och som vänder sig till personer med arbetshandikapp och långtidsarbetslösa.

Flyktingmottagande

Integrationsnämnden ansvarar för mottagande och introduktion av flyktingar. Under 2004 beräknas 1 600 personer tas emot. Genom att erbjuda yrkesinriktade introduktions- och rekryteringsprogram ökar möjligheten för deltagarna att vara självförsörjande vid avslutad introduktion. Integrationsnämnden sam-

verkar också med Migrationsverket och andra kommuner i syfte att erbjuda möjligheter att välja en annan boställningsort med bättre förutsättningar till eget boende och försörjning.

Konsumentupplysning

En konsumentnämnd har inrättats fr.o.m. den 1 juli 2003 med uppgift att ta hand om den övergripande konsumentverksamheten. Samtliga stadsdelsnämnder redovisar sitt arbete med konsumentupplysning. Flera av dem ställer förhoppningar om samarbete i sitt utvecklingsarbete med den nyinrättade konsumentnämnden. Förutom konsumentupplysning till enskilda, skolor och företag erbjuder några stadsdelsnämnder skuld- och budgetrådgivning. Rinkeby stadsdelsnämnd erbjuder även energirådgivning till hushåll. Flera nämnder har organiserat konsumentrådgivningen i medborgarkontor. I Maria-Gamla stans medborgarkontor handläggs konsumentupplysningsfrågor även för befolkningen i stadsdelsnämnderna Liljeholmen och Hägersten.

Åtgärder för att utveckla kontakterna mellan staden och företagen

Staden kan inom många verksamheter stimulera till nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor. Stadsdelsnämnderna kan utveckla kontakten på lokal nivå och näringslivsnämnden har den samordnande funktionen i detta arbete.

En viktig förutsättning för relationen mellan staden och näringslivet är att det finns väl upparbetade kontaktytor. Viktiga mötesplatser för detta är bl.a. företagsgrupper och småföretagsdelegationen. Flera stadsdelsnämnder har företagslotsar eller motsvarande dit företag kan vända sig med frågor och synpunkter.

Några stadsdelsnämnder deltar i företagarföreningarnas arbete. Fler mötesplatser för dialog behöver dock utvecklas. Det kan innebära att föra fram näringslivets frågor till stadsdelsnämnden, att aktivt delta i företagarföreningarnas arbete, kalla till möten med fastighetsägare eller samordna möten för stadsdelsnämndsområdets näringslivsråd m.m.

En uppsökande verksamhet för miljödiplomering finns på några stadsdelsnämnder. Arbetet drivs i samarbete med miljöcentrum och näringslivsnämnden.

Bättre nyttjande av de s.k. stadsutvecklingsområdena ger förutsättningar för befintliga företag att utveckla sin verksamhet. Planering av detta är organiserad under stadsbyggnadsnämnden. Vidare kan stadsbyggnadsnämnden medverka i samarbete med näringslivsnämnden och gatu- och fastighetsnämnden för att få fram lägen för etablering av företag. För närvarande är det aktuellt med etablering av lågprisbutiker.

Stadsdelsförnyelsen

Kommunfullmäktige beslutade den 8 september 2003 att anta riktlinjer för satsningen på stadsdelsförnyelse. Stadsdelsförnyelsen omfattar geografiskt stadsdelsnämnderna Kista, Rinkeby, Spånga-Tensta, Hässelby-Vällingby, Enskede-Årsta, Skarpnäck, Farsta, Vantör och Skärholmen.

Totalt för perioden 2003 till 2006 har nämnderna erhållit ekonomiskt planeringsutrymme om 295,0 mnkr och 5,0 mnkr har avsatts för övergripande utvärdering och stöd till berörda stadsdelsnämnder. För 2004 beräknar nämnderna att 72,4 mnkr kommer att förbrukas.

I budget för 2004 finns totalt 4,0 mnkr avsatt för projektledare för Stadsdelsförnyelsen (tidigare Ytterstadssatsningen), 0,5 mnkr per stadsdelsnämnd. Berörda nämnder utom Skarpnäck har erhållit dessa medel via fördelning av budgeten för fysisk verksamhet. Skarpnäcks stadsdelsnämnd erhåller ett utökat planeringsutrymme med 0,5 mnkr 2004 av de 5,0 mnkr som finns avsatt för övergripande utvärdering.

Planerad förbrukning för perioden 2003 till 2006

	mnkr
2003	5,3
2004	73,8
2005	122,0
2006	98,9
<i>Summa:</i>	<i>300,0</i>

Samtliga nämnder skall återkomma med handlingsprogram och projektredovisningar i tertialrapport 1 för 2004. Redogörelsen för samtliga aktiviteter skall ske på projektnivå. Projekten skall kopplas till Stadsdelsförnyelsens målområden. Rinkeby stadsdelsnämnd skall komplettera sin projektredogörelse i verksamhetsplanen med en koppling av projekten till målområdena för Stadsdelsförnyelsen.

Utveckla medborgarnas möjligheter till insyn och deltagande i de demokratiska processerna

Samtliga stadsdelsnämnder är sedan september 2003 genom sina hemsidor anslutna till stadens webbportal. Härigenom finns möjligheter för medborgarna att bl.a. delta i diskussionsforum, ta del av föredragningslistor, beslutsunderlag och protokoll eller att prenumerera på nämndhandlingar. Möjligheter finns också att lätt kommunicera med politiker och tjänstemän via e-post.

Några stadsdelsnämnder anger att de utsett demokratiberedningar. Beredningarnas uppgifter är att utveckla den lokala demokratin och medborgarnas möjligheter att påverka den kommunala verksamheten.

Flertalet stadsdelsnämnder håller medborgarmöten. Vid mötena som genomförs en vecka före nämndsammanträdet har medborgarna möjlighet att komma med synpunkter och förslag som senare kan komma att beaktas vid nämndförhandlingarna.

I Älvsjö stadsdelsnämnd finns en s.k. medborgarpanel till vilken 250 medborgare är anslutna. Medborgarpanelen kommer under året att besvara ett antal enkäter om bl.a. inflytande- och integrationsfrågor, park- och gatuförslag och trafik- och miljöfrågor.

Farsta stadsdelsnämnd kommer att tillsätta en samordnare som får till uppgift att samordna ungdomarnas nätverk för olika frågor. En ungdomsportal kommer också att inrättas på nämndens hemsida.

Jämställdhets- och mångfaldsplaner

Flertalet nämnder redovisar planer som integrerar jämställdhet och mångfald. De nämnder, där planer för något eller båda områdena saknas, uppmanas att lämna in dessa i tertialrapport 1. En sammanställning av planerna kommer att lämnas till Jämställdhetsrådet.

Ta ansvar för ekonomin

Varje nämnd har upprättat en budget/verksamhetsplan för år 2004. I stadens budget för 2004 har förutsatts att nämndernas budgetar/verksamhetsplaner rymms inom den av kommunfullmäktige fastställda budgeten med de prioriteringar som kommunfullmäktige gjort av hur resurserna skall användas. Eventuella kostnadsökningar förutsätts finansieras genom omprioriteringar inom fastställd budget. Budgetjusteringar för den löpande verksamheten skall därför inte begäras. För verksamheter som är prestationsbudgeterade kommer kommunstyrelsen att slutligt justera nämndernas budget i samband med tertialrapport 2. Nämnderna skall därför inte begära budgetjustering för detta.

Budgetjusteringar

Stadsledningskontoret har granskat och stämt av budgetsiffror och omslutningsförändringar med anledning av nämndernas budget/verksamhetsplaner för 2004. Stadsledningskontoret tillstyrker att nämnderna medges budgetjusteringar för ökade nettokostnader enligt bilaga 2. Budgetjusteringarna avser i huvudsak följande.

Ökade nettokostnader

Ökade nettokostnader för prestationsökningar m.m. för stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden	-201,1
Ökade nettokostnader för rörliga team	-10,0
Ökade intäkter för höjda egenavgifter för HVB, familjehem m.m.	2,0
Ökade kostnader för hemlösa	-1,7
Ökade kostnader för implementering av nytt ekonomisystem	-75,0
Ökade kostnader inom utbildningsnämnden	-5,5
Ökade kostnader för avskrivningar	-1,6
Ökade kostnader inom saluhallsstyrelsen	-1,7
Minskade kostnader inom kulturnämnden	2,0
Ökade kostnader för bostadsanpassning	-15,0
Övriga ökade nettokostnader	-1,1
<i>Summa</i>	-308,7

Finansiering

Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov	92,6
Central medelsreserv: 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar	201,1
<i>Summa Central medelsreserv</i>	<i>293,7</i>
Disposition av avsatta medel i tidigare bokslut	15,0
Summa	308,7

Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov

Stadsledningskontoret föreslår att nämndernas budgetar justeras med 92,6 mnkr för ökade nettokostnader att finansieras ur Central medelsreserv: 2. Till kommunstyrelsens förfogande för oförutsedda behov enligt bilaga 2.

Central medelsreserv: 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar

Stadsledningskontoret föreslår att nämndernas budgetar justeras med 201,1 mnkr för ökade nettokostnader för prestationsförändringar att finansieras ur Central medelsreserv: 3. Till kommunstyrelsens förfogande för prestationsförändringar.

Nämndernas budgetar justeras utifrån antalet inskrivna barn/elever vid mättillfället i september 2003. Slutlig justering av budget 2004 kommer att göras på ett genomsnitt av inskrivna barn/elever under år 2004 och regleras i tertialrapport 2 för 2004. För omsorg om funktionshindrade sker avläsningarna per den 31 mars och 31 augusti 2004. I tertialrapport 2 görs slutlig justering av nämndernas budget för pedagogiska verksamheter och omsorg om funktionshindrade utifrån genomsnittlig inskrivning vid ovanstående datum.

Förväntad ekonomisk utveckling*Skatter och statsbidrag*

Besked angående Riksskatteverkets beslut om utbetalning av skatter och generella statsbidrag under 2004 beräknas inkomma under januari 2004. Den förväntade skatteunderlagsutvecklingen torde avvika negativt från vad som förutsattes i budget 2004.

LSS-avgift

Fr.o.m. den 1 mars 2004 förväntas ett nytt utjämningssystem införas för LSS-verksamhet. För stadens del visar beräkningar, efter beaktande av att den mellankommunala utjämningen avskaffas, att ökade kostnader kan uppkomma.

Övrigt

Till följd av planerade organisationsförändringar t.ex. bolagisering av näringslivsnämndens verksamhet, förändrat fastighetsansvar för sjukhem och servicehus samt prestationsförändringar beräknas stadens kostnader att reduceras.

Eventuella konsekvenser av den förväntade ekonomiska utvecklingen får beaktas i samband med tertialrapport 1 för 2004.

Disposition av i tidigare bokslut avsatta medel

I tidigare bokslut har avsatts medel för bostadsanpassningsbidrag. Stadsledningskontoret tillstyrker att 15,0 mnkr disponeras för ökade kostnader inom stadsbyggnadsnämnden för bostadsanpassning.

Disposition av eget kapital

Verksamheten inom ramen för kompetensfonden finansieras genom beslut om disposition av eget kapital i samband med bokslut för 2002. I resultatbudgeten redovisas nettokostnader för kompetensfonden separat. Detta innebär att utfallet under året kommer att redovisa ett underskott för denna verksamhet.

Omslutningsförändringar

Nämnderna har i sina verksamhetsplaner redovisat omslutningsökningar. Omslutningsförändringarna finns huvudsakligen inom stadsdelsnämnderna och utbildningsnämnden och avser i huvudsak äldreomsorg, omsorg om funktionshindrade samt utbildning och består främst av köp och försäljning av insatser mellan nämnderna, specialdestinerade statsbidrag och interkommunal verksamhet. Nämndernas budgetar justeras för ökade kostnader och intäkter med 5 075,4 mnkr. Stadsledningskontoret har korrigerat omslutningsförändringarna för stadsdelsnämnd Skarpnäck, stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden. För stadsbyggnadsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden avvaktas beslut av kommunfullmäktige, varefter redovisning får göras i tertialrapport 1 för 2004.

Resultatenheter

I stadens Regler för ekonomisk förvaltning framgår att uppkomna underskott skall täckas i samband med påföljande års bokslut. Vidare framgår att om underskottet inte har kunnat täckas under nästkommande år skall nämnden upplösa resultatenheten i samband med verksamhetsberättelse/bokslut, varvid underskottet förs över till nästkommande år och övergår till nämnden. Ansvaret att täcka underskottet åvilar därmed ytterst nämnden.

Nämnderna uppmanas att noga följa resultatenheternas ekonomiska utveckling och i samband med verksamhetsberättelse/bokslut 2003 upplösa resultatenheter som uppvisar underskott både för 2002 och 2003. Om en resultatenhet har vidtagit åtgärder för att eliminera ett underskott från 2002, men inte helt har lyckats med detta under 2003, kan resultatenheten få vara kvar efter samråd med respektive controller vid stadsledningskontoret och efter kommunstyrelsens prövning av åtgärdernas trovärdighet.

Omstrukturering av lokaler och utbyggnad

Nämnderna har i sina verksamhetsplaner tagit fram en lokalförsörjningsplan. Syftet med planen är att skapa ett verktyg för att på lokal och central nivå kunna planera det långsiktiga behovet av lokaler och därigenom nå ökad effektivitet i lokalanvändningen.

I analysdelen av lokalförsörjningsplanen uppges bl.a. de olika nämndernas planering för lokalförsörjningen samt bedömda förändringar av kostnaderna.

Investeringsplan

Justering av investeringsplanen har tillstyrkts med 5,0 mnkr i investeringsutgifter från Central medelsreserv för investeringar för saluhallsstyrelsens nya livsmedelsfabrik i Slakthusområdet. Justeringen beror på en förskjutning inom projektet, men projektet som helhet är inte försenat.

Kapitaltäckningsgaranti för Bangårdsposten

Bangårdsposten som är ett av staden helägt bolag har genom en reducerad uthyrning fått minskade intäkter. För 2004 beräknas intäkterna understiga kostnaderna. Detta medför att det finns en risk att bolaget försätts i konkurs om det bokförda värdet måste skrivas ned. För att förhindra detta föreslår stadsledningskontoret att kommunstyrelsen beslutar att staden ställer ut en kapitaltäckningsgaranti för Bangårdsposten som utlovar att bolagets egna kapital vid varje tillfälle uppgår till minst det registrerade aktiekapitalet.

Gatu- och fastighetsnämnden förutsätts ta ett sådant ansvar för Bangårdspostens ekonomi att garantin inte skall behöva tas i anspråk.

Övrig redovisning

Kvalitetsutveckling

Nämnderna har fastställt verksamhetsspecifika inriktningsmål och generella åtaganden utifrån kommunfullmäktiges övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar. Utbildningsnämnden har emellertid återremitterat de generella åtagandena. De flesta nämnder har i årets verksamhetsplaner på ett tydligare sätt gjort prioriteringar och beskrivit hur de avser att arbeta för att uppnå de generella åtagandena.

Flertalet nämnder har även vidareutvecklat sambanden mellan generella åtaganden och ekonomiska förutsättningar. De beskriver därigenom hur de utifrån det integrerade ledningssystemet, ILS, arbetar för att effektivisera resursanvändningen. Ett antal nämnder bör dock utveckla detta och tydliggöra sambandet mellan generella åtaganden och ekonomiska förutsättningar.

Huvuddelen av nämnderna redovisar även hur de avser följa upp sina generella åtaganden inom samtliga verksamheter. Redovisningarna innehåller i de flesta fall ansvarsfördelning, tidsplanering samt uppföljningsmetoder. De nämnder som inte tydligt redovisar hur de avser att följa upp sina åtaganden bör utveckla detta. Redovisningen säkrar uppföljningen och ger därigenom förutsättningar för mer tillförlitliga resultat.